

Asia: Lausuntopyyntö kalastuslain (379/2015) mukaisesta hakemusasiasista (ITA/3949/2026)

Itä-Suomen elinvoimakeskus
 kirjaamo.ita-suomi@elinvoimakeskus.fi

Lausunto

1 Johdanto

Itä-Suomen elinvoimakeskus on pyytänyt 9.6.2026 Luonnonvarakeskukselta (Luke) lausuntoa kalastuslain (379/2015) mukaisesta hakemuksesta, jossa Pielisen-Karjalan kalatalousalue esittää ajallisia ja alueellisia kalastusrajoituksia ja -kieltoja Lieksanjoen-Pielisen vesistöön vuosille 2027–2032. Esitetyt kalastuksen säätelytoimet on jaettu 14 kohtaan (karttaliite), joita on tässä lausunnossa pyydetty käsiteltävän erityisesti uhanalaisten lohikalojen, järvilohen ja taimenen, suojelun kannalta.

2 Lausunto

Lieksanjoki ja Pielinen ovat Vuoksen päävesistöalueen järvilohen ja -taimenen keskeisimpiä kannanhoidollisia alueita, ja niiden varassa ovat pitkälti myös tavoitteet molempien lajien luonnonkierron järjestämisestä. Lieksanjoen pääuoman Pankajärven yläpuolisille ja osin kalataloudellisesti kunnostetuille koskialueille on lisätty viime vuosina tuntuvasti kannanhoidollisia 1-vuotiaiden järvilohenpoikasten istutuksia, ja osalle näistä alueista tehdään myös luonnosta vuosittain pyydettyjen emokalojen ylisiirtoja. Pienempiin, osin kunnostettuihin sivujokiin istutetaan järvitaimenen pienpoikasia. Äärimmäisen heikossa tilassa olevien lohikalojen suojelullinen huomioiminen edellyttää voimakasta, kaikkien elinalueiden kattavaa kalastuksensäätelyä varovaisuusperiaatteen mukaisesti. Alla on esitetty kutakin esitettyä säätelytoimea koskevat huomiot.

Kohta 1. Esityksessä ei ole erityistä huomioitavaa järvilohen ja -taimenen suojelutarpeen kannalta. Sinänsä kalastusasetuksella rauhoitettuihin lohikaloihin kohdistuva viehekalastus (uistelu) nähdään ongelmallisena erityisesti lämpimien (yli 20 °C) vesien aikaan, jolloin niiden kokemaa pyyntirasitusta on voimakas ja selviytymismahdollisuus tuntuvasti heikentynyt.

Kohta 2. Luke kannattaa esitystä, jossa Lieksanjoen alaosan ympärivuotista verkkokalastuskieltoa jatketaan Pankajärven ja Pielisen välisellä alueella, Lieksankosken säännöstelypadon ja Pankakosken voimalaitoksen välistä joenosaa (Määttälänjoki) lukuun ottamatta. Tällä menettelyllä suojellaan tehokkaasti Lieksankosken vesivoimalan ja säännöstelypadon alapuolelle nousevia järvilohen ja -taimenen emokaloja (nousuaika kesä-lokakuussa, syyspuolelle painottuen), Pieliselle siirtyviä vaelluspoikasia (touko-kesäkuussa, mahdoll. vähäisessä määrin vielä heinäkuussa patojen aiheuttaman vaelluksen viivästymisen takia) sekä alajuoksulla muutoin liikkuvia taimenia. Vielä toistaiseksi, Lieksankosken säännöstelypadon ohittavan kalatien puuttuessa, Määttälänjoen merkitys lohikalojen kannalta rajoittuu Pankakosken voimalapadon ohittavien vaelluspoikasten suojeluun (kevällä-alkukesällä). Kyseisellä jokipätkällä verkon silmäkoon minimirajoitus 55 mm on tarpeellinen pääosin alle 20 cm pitkien smolttien kulun turvaamiseksi. Suurikokoisia kaloja (alasvaeltavat talvikot) se ei kuitenkaan suojaa.

Kohta 3. Esitys rasvaeväleikatun taimenen (kalastettavissa olevan istukkaan) saaliskiintiöstä (1 kala/kalastaja/vrk kaikkia kalastusmuotoja ja -tapoja koskien) on voimassa olevan kalastuslain ja -asetuksen mukainen, eikä Lukella ole siihen tässä yhteydessä huomauttamista.

Kohta 4. Esitys Pielisellä sekä Nurmesjärvellä, Lautiaisella ja Rukavedellä avovesiaikana pidettävien pinta- ja kohoverkkojen pienimmäksi sallituksi solmuväliksi 80 mm (pl. alle 21 mm muikkuverkot) yli viiden metrin syvyisillä vesialueilla. Verkkokalastus voidaan nähdä vaeltaville lohikaloille erityisen ongelmallisena pyyntimuotona: aktiivisesti ja laajalla alueella liikkuvina järvilohen ja -taimenen tarttumisen verkkoihin on todennäköistä, eikä kaloja voida useinkaan vapauttaa elävinä tai elinkykyisinä. Luke huomauttaa, ettei esitetty avovesikauden verkkosäätely riitä turvaamaan järvilohen ja -taimenen syönnösvaellusta (sukukypsyysikään selviämistä => yhden kutukerran -periaate), vaikkakin vähentää tuntuvasti pienikokoisten (vastaistutettujen ja ensimmäistä kesäänsä järvellä kasvavien) riskiä tulla pyydytyksi. Vuosina 2008–2012 toteutetusta merkintätutkimuksesta saadun palautusaineiston perusteella Pielisellä 2- ja 3-vuotiaana istutetuista järvilohista pyydettiin verkolla 39–45 % (n = 1022 palautusta, joissa pyydys ilmoitettu) ja samanikäisinä istutetuista järvitaimenista puolestaan 76–78 % (n = 651 palautusta, joissa pyydys ilmoitettu) (Janhunen ym. 2025; Luke, julkaisematon aineisto). Näistä selvä enemmistö istutusiästä riippumatta saatiin 55 mm verkoilla (28–35 %), kun muikkuverkoilla saatujen osuus oli vain muutamia prosentteja. Huomattavaa on myös se, että kaikki kalastustavat huomioiden merkittävät osuudet merkkipalautuksista saatiin jo ensimmäisen vuoden aikana: 2v järvilohi: 40 % (58/144 kpl) 3v järvilohi: 48 % (529/1107 kpl), 2v järvitaimen: 39 % (45/116 kpl), 3v järvitaimen: 55 % (348/629 kpl). Erityisesti järvilohen suojelun tehostamiseksi olisi tärkeää, että kaikki vähintään 10 metrin ulappa-alueet rauhoitettaisiin pinta- ja välivesiverkkopyynniltä. Järvitaimen liikkuu järvilohista enemmän myös matalammalla rantavyöhykkeellä ravintoa etsien, jolloin se altistuu helpommin verkkopyynnille etenkin viilenneiden vesien aikaan.

Kohta 5. Pielisellä, Nurmesjärvellä, Lautiaisella, Rukavedellä ja Viekipärvellä talvella jään alta tapahtuvassa verkkopyynnissä verkon pienin sallittu solmuväli on 50 mm, kalastus muikkuverkoilla, joiden solmuväli on 20 mm ja sitä pienempi, on kuitenkin sallittua. Luke näkee 50 mm:iin säädetyn talviaikaisen solmuvälirajoituksen Pielisen lohikalojen kannalta ongelmallisena, eikä se noudata Vuoksen vesistössä suositeltavan verkkorajoituksen suositusta. Pielisellä vähintään 10 m syvyisillä ulappa-alueilla olisi järvilohen ja -taimenen suojelun kannalta suotavaa noudattaa ympärivuotista pinta- ja välivesiverkkokieltoa. Mikäli verkkokielto ei tule kysymykseen, olisi pienimmän sallitun solmuvälin syytä olla vähintään 80 mm; tämä koskisi myös Pielisen ranta-alueita syksyllä ja talvella, jolloin erityisesti taimenet liikkuvat myös matalammassa. Muilla esityskohtaan kuuluvilla alueilla on vähäistä tai ei lainkaan merkitystä järvilohen ja -taimenen syönnösalueina, joten esitetty verkkokalastussäädös tukee mm. runsaana esiintyvän kuhan talviaikaista hyödyntämistä. Solmuvälirajoituksen minimiä voisi tosin nostaa 55 mm:iin. Kaiken kaikkiaan verkkokalastuksen oletetaan hiljalleen vähenevän vanhempien ikäpolvien poistuessa kalastajakunnasta. Tämä kehityssuunta on jo selvästi nähtävissä esimerkiksi Pielisellä (kalatalousalueen pj:n suullinen tiedonanto).

Kohta 6. Verkon pienin sallittu solmuväli 55 mm jäiden lähdestä kesäkuun loppuun asti Lieksanjoen pääuomassa (ml. lampi- ja järviaaltaat) Neitijärven yläpuolelle asti. Luke kannattaa tätä vähimmäissäätelyä, koska sillä voidaan

vähentää (ei kuitenkaan täysin eliminoida) järvilohen ja -taimenen vaellukselle lähteneiden poikasten joutumista sivusaaliiksi Ruunaan ylempiin osiin saakka. On kuitenkin syytä huomioida, että Lieksanjoen pääuoman koskissa ja välialtailla eläviä esiintyy ylisiirrettyjen emokalojen lisäksi harvalukuisia luonnonkudusta syntyneitä ja poikasvaiheessa istutettuja (rasvaevällisiä) taimenia.

Kohta 7. Pankajärvellä, Pudasjärvellä ja Ruunaanjärvellä talvella jään alta tapahtuvassa verkkopyynnissä verkon pienin sallittu solmuväli on 50 mm. Kalastus muikkuverkoilla, joiden solmuväli on 20 mm ja sitä pienempi, on kuitenkin sallittua. Luke katsoo, etteivät talviaikaiset verkon silmäkokosäädökset ole eduksi ylisiirrettyjen järvilohen ja -taimenen emokalojen tai reitillä elävien luonnonkudusta tai poikasistutuksista peräisin olevien taimenten suojelun kannalta. Koskijaksojen välisillä järvioltailla voi olla merkitystä kuteneiden emokalojen ja syönnösvaellusvaiheisten taimenten talvehtimisalueina. Toisaalta suurikokoisten emokalojen kannalta jokseenkin kaikenlainen verkkokalastus, silmäharvuudesta riippumatta, on potentiaalinen riskitekijä. Merkittävä osa Lieksanjoen ylisiirrettävistä emokaloista on rasvaeväleikattuja (erityisesti taimenet) ja siten niiden saaliiksi ottaminen yläjuoksulta kalastettaessa on mahdollista kalastuslain ja -asetuksen mukaisia rauhoitusajoja lukuun ottamatta. Vaikka rasvaeväleikatun kalan pyydystäminen kudun jälkeen ei ole ”korvaamaton” menetys, ovat osittaisen luonnonkierron (syönnösvaiheen) läpikäyneet, lisääntymiskaudesta selvinneet ja uudelleen vaellukselle kuntoutuvat kalat arvokkaita, suojelemisen arvoisia yksilöitä.

Kohta 8. Naarajärven, Rekusenjärven, Siikajärven ja Neitijärven kaikenlainen verkkopyyntikielto loka-marraskuun ajan. Luke kannattaa esitystä ja toteaa sen olevan ensiarvoisen tärkeä rajoitustoimenpide ylisiirrettävien järvilohen ja -taimenen emokalojen liikkumisen turvaamisen ja suojelun kannalta. Emokaloja siirretään Pankajärven yläpuolisille koskialueille syys-lokakuun aikana, ja kutupaikkoja haeskelevat lohet ja taimenet voivat siirtyä pitkiäkin matkoja reitillä välijärvien poikki (Anon. 2005; Louhi ym. 2024; Luke, julkaisematon seuranta-aineisto). Molempien lajien lisääntymiskauden oletetaan olevan ohi marraskuun loppuun mennessä, jolloin osa kuteneista emokaloista saattaa siirtyä pidempiä matkoja alaspäin (tai ylös) talvehtimisaluetta etsien.

Kohta 9. Esitys Lieksanjoen vanhan uoman maisemointipatojen (kalateiden) välisen alueen sekä niistä 200 metriä yläpuolelle ja 500 metriä alavirtaan ulottuvan alueen ympärivuotinen kalastuskielto (pl. kuoreen lippoamisen mahdollisuus alimman maisemointipadon alapuolella). Luke kannattaa esitystä todeten, että Lieksankosken alakanavan ja vanhan uoman osittainen ympärivuotinen rauhoittaminen vapa- ja pyydyskalastukselta on tarpeellinen toimenpide järvilohen ja -taimenen suojelun kannalta. Kalatiet mahdollistavat Lieksankoskelle nousseiden järvilohien ja taimenten pääsemisen säännöstelypadolle saakka. Alimman maisemointipadon kalatiessä tehdyissä sähkökalastuksissa on tavattu säännöllisesti sekä järvilohen että -taimenen 0- ja 1-vuotiaita poikasja, ajoittain myös vanhempia taimenia. Vanhaan uomaan ohjataan ajoittain huomattavasti lupaehdoissa määrättyä virtaamaa (0,5 m³/s) suurempia vesimääriä, Lieksankosken voimalan käyttökatkosten aikaan koko joen virtaama. Ohijuoksutukset houkuttavat Lieksankoskelle nousseita järvilohia ja -taimenia siirtymään vanhaan uomaan, aina säännöstelypadolle saakka, jolloin ne voivat joutua vapakalastukselle alttiiksi rauhoituksen piiriin kuulumattomalla uoman osalla. Tämä koskettaa kuitenkin lähinnä kesäkuukausien nousijoita sekä paikallisempia Lieksankoskessa viipyviä taimenia; 1.9. alkaen alue on syysrauhoituksen

piirissä.

Kohta 10. Lieksanjoen edustaa ja Lieksanjoen alaosa, ml. Riikolanlampea, koskeva kaikenlaisen kalastuksen kielto ajalla 10.4.–15.5. (pl. katiskakalastuksen ja kuoreen lippoamisen mahdollisuus). Luke toteaa esityksen olevan tarpeellinen, mutta järvilohen ja -taimenen vaelluspoikasten turvaamisen kannalta kalastusrajoitukset mahdollistavat myös tiettyjä kevennyksiä. Keväällä ja alkukesällä Pankajärven yläpuolelta vaeltavat sekä alajuoksulle istutettavat vaelluspoikaset viipyvät joessa verraten vähän aikaa, ja vapapyyntiin voidaan katsoa olevan vähäinen uhka niiden alkumatkan selviytymisen kannalta. Toisaalta keväällä Lieksanjoen alaosaan tiedetään nousevan kuhia kuoreparvien perässä, ja niiden (+ haukien) kohdennettu kalastaminen jigeillä tai pilkeillä (tavallisimmin pohjan tuntumasta) voisi tulla kysymykseen ilman lohikalojen vaelluspoikasille aiheutuvaa vaaraa. Ehdollisena lisäehtona jigikalastuksen / pilkinnän sallimiselle kevätaikaan voisi olla kalastus rannalta ja ankkuroidusta veneestä. Lohikalojen vaelluspoikaset siirtyvät järvelle pintavedessä, joten pohjan läheisyydessä tapahtuva pyynti ei niitä uhkaa. Toisaalta petokalojen kalastamisella voisi olla vaelluspoikasten selviytymisen kannalta pikemminkin (lievä) myönteinen ajallinen ja paikallinen vaikutus. Kuhan ja hauen kalastuksessa käytettävät vieheet ovat myös tyyppillisesti sen verran suurikokoisia, etteivät vaelluspoikaset niihin hevillä tartu. Riikolanlampi voitaisiin sangen turvallisesti rajata kalastuskieltoalueen ulkopuolelle (koskettaen niin pilkkimistä, heittokalastusta kuin pyydyskalastustakin), koska vaelluspoikasten poikkeaminen sinne päävirrasta matalan ja ruovikkoisen suualueen läpi on epätodennäköistä. Kaksi- ja kolmevuotiaiden vaelluspoikasten istutukset on tehty tavallisesti hieman Riikolanlammen alapuolelle (urheilukentän edustalle), mikä entisestään vähentää istukkaiden harhautumisen mahdollisuutta lampeen.

Kohta 11. Lieksanjoen alaosan (jokisuu – Lieksankosken säännöstelypato) kaikenlaisen viehekalastuksen kielto ajalle 1.9.–30.11. Varovaisuusperiaatetta noudattaen syysaikainen vapakalastuskielto järvilohen ja -taimenen emokalojen kriittisellä nousualueella on perusteltu ja kannatettava ratkaisu. Kuten aiemmin todetaan, on molempien lajien vuotuinen kutukausi ohitse marraskuun loppuun mennessä. Tuolloin lokakuussa pyytämättä ja ylisiirtämättä jääneet emokalat saattavat viipyillä joen alajuoksulla ja palailta hiljalleen Pieliselle mahdollisesti kuturasituksesta selvittyään. Vielä marraskuussakin Lieksanjoen alaosassa on siten kohonnut riski kookkaan emolohen tai -taimenen koukuttamiseen, eikä ylimääräistä pyyntirasitusta ole niille suotavaa aiheuttaa; olkoonkin, että vieheeseen iskenyt yksilö voidaan useimmiten vapauttaa suuremmista vaurioita (kylmän veden aikaan). Luke kuitenkin huomauttaa, että vapakalastusmuotoja on hyvin erilaisia, ja osa niistä on nousuille lohikalaille potentiaalisesti altistavampia (esim. pinnan tuntumassa tehtävä uistelua) kuin toiset (jigaaminen syvemmissä vesissä, pohjan tuntumassa). Koska erilaisia pyyntitekniikoita on kuitenkin vaikea eritellä mahdollisesti sallittaviin ja kiellettyihin, on selkeintä soveltaa yhdenmukaista, kaikenlaisen vapakalastuksen kieltävää säätelyä syyskuukausien osalta.

Kohta 12. Naarajoen (Naarakoski – Saarikoski) kaikenlaisen kalastamisen kielto ajalle 1.9.–30.11. Tämä laajoilta osiltaan kunnostettu koskijakso toimii järvilohen ja -taimenen emokalojen tärkeimpänä ylisiirtoalueena, jossa ne myös lisääntyvät. Koska Naarajoen kosket ovat Lieksanjoen potentiaalisinta virtavesialuetta järvilohen luontaisen poikastuotannon kannalta, on syysaikainen täysrauhotus niillä erityisen tärkeä kalastuksensäätelytoimenpide. Vähäisen luontaisen poikastuotannon lisäksi Naarajoelle istutetaan vuosittain merkittävät määrät

kannanhoidollisia järvilohenpoikasia, joten alueen ympärivuotista kalastuskieltoa (tai myytävien lupamäärien kiintiöintiä) on syytä harkita.

Kohta 13. Ravustuskielto koko Lieksanjoen pääuomassa (ml. lampi- ja järvialtaat) sekä Pudasjoessa, Tuulijoessa ja Heinäjärvellä. Lukella (tai luultavasti kellään muullakaan taholla) ei ole tarkempaa tietoa Lieksanjoen ja siihen liittyvien sivujokien nykyisestä jokiraputilanteesta (nykyisestä levinneisyydestä). Oletettavasti rapukanta on kaikkienensa heikko ja vasta hiljalleen elpymässä vuonna 1998 ilmenneen rapuruttoepidemia jäljiltä. Pielisen-Karjalan kalatalousalueen puheenjohtajan mukaan jokirapua esiintyy kuitenkin edelleen Tuulijoessa. Edellisenä syksynä (2025) myös Lieksankosken emokalapyynneissä tehtiin yllättäen jokirapuhavaintoja muutamista verkkoon tarttuneista yksilöistä. Tässä vaiheessa Lieksanjoen rapukannan on syytä antaa vahvistua, eikä siihen ole syytä kohdistaa pyyntiä. Seurantatarkoituksessa tehdyt koeravustukset olisivat kuitenkin suositeltavia rapujen esiintymisen kartoittamiseksi eri osissa Lieksanjoen systeemiä.

Kohta 14. Lieksanjoen alaosalla, Pielisellä, Kuokkastenjärvessä, Nurmesjärvessä, Lautiaisessa, Rukavedellä ja Viekiejärvessä kuhan alimmaksi pyyntimitaksi on esitetty 40 cm. Luke tukee pienellä varauksella lajin yleisestä lakisääteisestä alamitasta (42 cm) poikkeavaa esitystä. Pienempi alamitta mahdollistaa kuhakannan tehokkaamman verotuksen, jolla voi olla myönteinen vaikutus niin kuhan itsensä kuin sen tärkeimpien ravintokalojen (muikku, kuore) kasvuun. Toisaalta liikaverotuksenkin riski on olemassa erityisesti Pielisen ympäristön pienemmillä järvialtailla. Alamitan lisäksi Luke ehdottaa kuhalle myös 60 cm:n ylämittaa. Suurikokoiset kalat edustavat arvokkainta kannanosaa, ja toisaalta niiden hyödyntäminen ihmisravinnoksi voi olla heikentynyt mahdollisen elohopeakertymän vuoksi. Kuhanistutuksista on suositeltavaa pidättäytyä jatkossakin. Takavuosien mittavien istutusten ja lämmenneiden kesien aikaansaama kuhan nopea runsastuminen Pielisen ja siihen liittyvillä vesialueilla on mahdollisesti johtanut ravinnon puutteeseen ja sitä kautta havaittuun kuhan kasvunopeuden hidastumiseen. Tunnetusti on myös Pielisen muikku ollut kauan aikaa pienikokoista, eikä sen kaupallinen kalastus ole ollut kannattavaa. Tämänkin ilmiön taustalla, yhtenä merkittävänä osatekijänä, voidaan epäillä runsastunutta kuhakantaa, joskin tutkimuksella varmennettu tieto asiasta puuttuu.

Viitteet:

Anon. 2005. Pielisen järvilohi Lieksanjokeen – nousutieselvitykset ja biologiset osatekijät. Interreg III A Karjala -hanke: loppuraportti. Lieksan kaupunki, 90 s. + liitteet.

Janhunen M., Vainikka A. & Piironen J. 2025. Relationship between size and condition metrics and the recapture probability of stocked landlocked Atlantic salmon and brown trout in lake fisheries. Fisheries Research 288: 107449
Louhi P., Huusko A., Huusko R., Janhunen M., Orell P., Syrjänen J., Härkönen L. & Veneranta L. 2024. Rakennettujen jokien vaelluskalakantojen hoitotoimenpiteet: Sateenvarjo III -hankkeen loppuraportti. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2024. Luonnonvarakeskus, 110 s.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 30.06.2026 klo 12:43:10.

Lausunnon valmistelija(t):

Matti Janhunen

Tapio Keskinen

Liitteet:

Tiedoksi: